

2023-2033

Nota Educatiebeleid

Geldersch Landschap & Kasteelen

2023-2033

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Beleidsnota Educatie	5
Geldersch Landschap & Kasteelen	6
Educatievisie 2011-2015	7
Huidige educatiemateriaal	8
Vergelijkbare aanbieders in de regio	9
Conclusie: Geldersch Landschap & Kasteelen is educatie	11
Educatief kader 2023-2033	13
Definitie educatie	13
Visie op educatie	13
Educatief doel	15
Educatieve kernwaarden	16
Doelgroepbeschrijving	17
Educatiestrategie komende 5 jaar	18
Educatie en marketing	18
Samenwerking met onderwijs en onderzoek	19
Educatieve organisatie	20
De inbedding in de organisatie	20
Kwaliteitsproces	20
Activiteiten voor implementatie	21
Format voor ontwikkeling educatie	21
Bijlage 1. Overzicht samenwerkingen met onderzoeksinstituten	22
Bijlage 2. Voorbeelden van educatieve materialen	24
Bijlage 3. Kerndoelen primair onderwijs	25

Voorwoord

Hier voor u ligt de nota educatiebeleid 2023-2033 van Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK). Dit document is samengesteld op basis van wat is geweest, wat nu is en wat nog gaat komen. We hebben geëvalueerd wat er de afgelopen jaren is gebeurd, we brengen onze wensen in kaart en zetten koers richting toekomst. Dit alles doen we om een kader te creëren om vanuit te handelen, om ons te kunnen verantwoorden en in gezamenlijkheid te kiezen.

De statutaire doelen van GLK zijn het behoud van

- de zorg voor in landschappelijk, natuurwetenschappelijk en/of cultuurhistorisch opzicht belangrijke terreinen in de provincie Gelderland met de zich daarop bevindende monumenten van geschiedenis en kunst;
- de in de provincie Gelderland aanwezige kastelen, kasteelruïnes en historische landhuizen met de daarbijbehorende inventarissen, tuinen, opstallen en erven te behoeden voor verval en ondergang en bij te dragen aan het behoud van de hierin besloten kunsthistorische, cultuurhistorische en landschappelijke waarde.

Educatie is vanuit onze statuten geen hoofdtaak, maar is wel een wezenlijke manier van interactie met onze omgeving om onze doelen te realiseren. Het begrip omgeving dient daarbij ruim te worden gezien variërend van burens, partners, overheden, bedrijven, onderzoek- en kennisinstellingen, belangengroepen, collega-organisaties etc. Als natuur- en erfgoedorganisatie richten wij ons op bewustwording van de betekenis van natuur en erfgoed voor zowel de huidige als toekomstige generaties en educatie draagt daar aan bij.

Het doel van dit document is om educatie goed en helder te definiëren en de educatieve taken af te bakenen. We zetten uiteen hoe we educatie zien ten opzichte van de hoofdtaken. Daarbij geven we handvatten om binnen de organisatie hoge kwaliteit te bieden. We maken een onderscheid tussen formele en informele educatie. Educatie die we gericht organiseren met een duidelijk afgebakende doelgroep en educatie met een informeel karakter voor een brede doelgroep.

Na 2 jaar zal een tussentijdse evaluatie van dit beleidsplan plaatsvinden. Dit kan aanleiding zijn om onderdelen bij te stellen of aan te scherpen. Na 5 jaar zal dan een uitvoeringsprogramma voor de laatste 5 jaar worden opgesteld.

“Educatie is een enorm belangrijke taak van Geldersch Landschap & Kasteelen. Natuurlijk is het beheer van de kastelen en landschappen onze hoofdtaak, maar ons werk is ook om het besef van de waarde over te brengen. Zodat je weet wat je ziet, weet waar je loopt. Als we de verhalen erachter niet vertellen en delen, zijn de kastelen niet meer dan een stapel stenen, en de bossen niet meer dan wat bomen bij elkaar. Door de kennis en verhalen te delen, vergroot je het draagvlak.”

Leo Weyman, Kasteelmedewerker Ammersoyen

Beleidsnota Educatie

Kennis van educatie is binnen GLK op verschillende plekken aanwezig. Er zijn geen medewerkers specifiek hiermee belast. Voor het opstellen van deze beleidsnota hebben we er daarom voor gekozen om samen te werken met externe deskundigen. Aan het Educatie Bureau uit Amsterdam is opdracht verleend om de volgende onderdelen ten aanzien van educatie voor ons in beeld te brengen:

1. Een heldere afbakening wat GLK verstaat onder educatie;
2. Een overzicht van het huidige eigen aanbod (incl. samenwerkingspartners) met een korte kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie, inclusief lessons learned;
3. Een overzicht van vergelijkbaar aanbod in Gelderland en inzicht in wat ons aanbod onderscheidend, aantrekkelijk en uitvoerbaar maakt;
4. De doelen van het nieuwe beleid voor de komende 10 jaar, waarbij het uitgangspunt is dat educatie bijdraagt aan de organisatiedoelen.
5. Activiteiten en doelgroepen voor de komende 5 jaar, organisatiebreed en mogelijk ook locatiespecifiek.
6. Met wie werken we daarbij samen en wat doen we zelf;
7. Benodigde inzet van mensen en middelen. Om de laatste te kunnen bepalen was het noodzakelijk eerst beter inzicht te hebben van de huidige activiteiten en inzet van mensen en middelen. Nieuwe activiteiten dienen binnen dit financiële en personele kader te passen, tenzij aanvullende financiële dekking te realiseren is voor eventuele noodzakelijke extra inspanningen.
8. Met welke organisatorische inbedding kan het nieuwe beleid het best worden uitgevoerd, uitgaande van de bestaande functies en organisatiestructuur.

Het Educatie Bureau heeft naast desk-study gebruik gemaakt van interviews binnen en buiten de organisatie, inbreng vanuit de Raad van Advies en de Begeleidingsgroep Educatie die samengesteld was uit verschillende disciplines binnen de organisatie.

Op basis van de rapportage van het Educatie Bureau is deze beleidsnota gemaakt.

Geldersch Landschap & Kasteelen

Het behoud van de kwaliteit van ons bezit is de belangrijkste taak van GLK. Dit kunnen wij alleen maar realiseren door actief in contact te treden met onze omgeving. Wij moeten kunnen uitleggen wat we doen en waarom we het doen, hulp vragen, steun bieden, samenwerking aangaan en aangeven waar we voor staan. Een voorbeeld waarin de relatie tussen gebouw, bewoning en landschap zichtbaar wordt gemaakt is het 'Poortenproject'. De opengestelde kastelen zijn voor onze bezoekers de poorten tot de omliggende omgeving en natuurgebieden, waarbij men ook in contact kan treden met de mensen van GLK.

De benodigde financiële middelen voor het behoud van de kwaliteit van ons bezit komen uit verschillende bronnen, zoals bijdragen van de provincie, onze donateurs, ons vermogen, maar ook door delen van ons bezit waar dat kan te exploiteren, zoals gebouwen, landbouwgronden en bossen.

In de meerjarenvisie 2016-2025 staat educatie niet specifiek benoemd. Wel is interactie één van de 3 peilers en vermeldt de meerjarenvisie uitdrukkelijk dat het nodig is om te investeren in kennis, projecten te initiëren, duurzame verbeteringen te realiseren en daarvoor financiële middelen vrij te maken. Deze middelen worden ingezet voor het behoud en beheer van voor Gelderland kenmerkende ensembles zoals landgoederen. De Meerjarenvisie gaat er vanuit dat we onze doelen alleen kunnen bereiken door in contact te treden met onze omgeving, educatie is een van de vele manieren waarop dat kan.

"Als we mensen zich meer laten verwonderen en laten leren op gebied van natuur en cultuur, dan voelen ze zich meer verbonden met het Gelders erfgoed en dat brengt op de langere termijn voordelen."

Martine Slagter, medewerker marketing, communicatie en fondsenwerving

Educatievisie 2011-2015

De afgelopen jaren (2011-2021) is gewerkt vanuit de kaders van de Educatievisie 2011-2015. Educatie wordt in deze educatievisie als volgt gedefinieerd: *'Educatie is vormend onderwijs, lerend via kennis, beleving en handelen*. Het is een langetermijninvestering en wordt afgestemd op de doelgroep.' In het visiedocument wordt onderscheid gemaakt tussen educatie en voorlichting, maar wordt wel benoemd dat deze lastig te scheiden zijn. Dit valt te verklaren door de ontwikkelingstrend van cultuureducatie als kennisoverdracht naar educatie als betekenisvolle ervaring¹.

Oorspronkelijk was educatie in de Educatievisie belegd bij de afdeling Communicatie. In de praktijk vindt het ontwikkelen van educatief materiaal en organiseren van educatie op verschillende plekken in de organisatie plaats. Afdelingsmedewerkers, boswachters, maar ook vrijwilligers ontwikkelen materiaal, geven rondleidingen, lezingen of excursies.

Er is geen specifiek educatiebudget in het jaarplan opgenomen. Om een indruk te krijgen van wat aan educatie wordt uitgegeven is gekeken naar de gemiddelde uitgaven over de afgelopen jaren. Deze kosten voor educatieve activiteiten kunnen jaarlijks fluctueren, met name door projecten. Gemiddeld zijn voor gelabelde educatieve activiteiten de afgelopen jaren de volgende budgetten vrij gemaakt:

- Projecten: ca. €100.000
- Werkplannen: € 40.000
- Informatiecentra: € 70.000
- Uren (verdeeld over verschillende functionarissen): ca. 2.000 tegen een kostprijs van €35/u vertegenwoordigt dit een waarde van € 70.000.
- Uren 205 vrijwilligers die specifiek aan educatie doen: 6.000 uur

Het is lastig om goed in beeld te brengen wat de baten zijn geweest van de inspanningen de afgelopen jaren. Wel is bekend uit onderzoek dat bijzondere natuur- en erfgoedervaringen bij kinderen in hun jonge levensfase bijdragen aan hun latere interesse, aandacht en steun hiervoor.

We weten ook dat educatieve activiteiten hebben bijgedragen aan onze bekendheid onder de Gelderlanders, maar we kunnen dat niet in harde cijfers uitdrukken.

De educatievisie 2011-2015 heeft een kopje 'samenwerken' opgenomen, maar legt niet uit waarom dit belangrijk is. Er zijn diverse educatieve partners waar GLK mee heeft samengewerkt. Dit zijn enerzijds expertisepartners die veel kennis hebben van educatie en daarmee invulling geven aan het educatiebeleid van GLK. Anderzijds zijn dit instellingen waarvoor GLK de stage-aanbieder is of ruimte biedt voor excursies. Er wordt ook samengewerkt met diverse universiteiten, hogescholen en mbo's die onderzoek doen, praktijklessen volgen of dagjes meelopen. Een helder toetsingskader voor samenwerking ontbrak. In bijlage 1 staan de onderzoeksinstellingen waar GLK mee samenwerkt.

1 2010-2018. Oa. Onderzoek Cultuur in de Spiegel, Barend van Heusden

Huidige educatiemateriaal

De definitie van educatie zoals in de visie 2011-2015 beschreven, is duidelijk terug te zien in het educatieve materiaal dat in de afgelopen jaren is ontwikkeld. Er is gekozen voor interactieve werkvormen, een brede kijk op educatie en een focus op beleving. De betekenisvolle ervaring werd vaak gezocht in het 'leuk maken' van een bezoek of ervaring waarbij de leerdoelen of de evaluatie vaak in feitenkennis zit.

Een voorbeeld hiervan is: een mooi vormgegeven en toegankelijke speurtocht (leuk) waarbij je moet zoeken naar een beeltenis van een ketting (kennis).

Cultureel erfgoed werd in de visie 2011-2015 gezien als cultuur en natuur. In de praktijk ligt de nadruk van veel van het huidige educatieve materiaal op cultureel erfgoed en minder op natuur. Dit blijkt uit de gedefinieerde leerdoelen bij het huidige materiaal. Die leerdoelen zijn vaker gerelateerd aan erfgoed.

Het visiedocument 2011-2015 omschrijft de primaire educatieve doelgroep als de kinderen op de basisschool, in de leeftijd van 6 tot en met 12 jaar. Afgeleide bezoekers zijn ouders en grootouders. Via speciale projecten waren middelbare scholieren een secundaire doelgroep. In de praktijk zijn basisschoolkinderen een belangrijke doelgroep, maar is er educatief aanbod voor een veel bredere groep. Van de gemiddeld 200.000 bezoekers aan de opengestelde kastelen waren ca. 30.000 kinderen.

Leren is een belangrijke motivatie voor vrijwilligers om zich te committeren aan GLK. Ondanks dat dit niet educatie-gerelateerd is sluit dit wel aan bij de beoogde educatievisie. Het opleiden en (door)ontwikkelen van medewerkers wordt als belangrijk ervaren, maar deze nota gaat niet in op interne scholing.

Er is de afgelopen jaren veel en divers educatiemateriaal ontwikkeld, deels in samenwerking met andere aanbieders. In bijlage 2 staat een kleine selectie hiervan. Genoemde voorbeelden bestaan voornamelijk uit het zoeken van objecten (bv. Ga naar de doorgang en meet de dikte van de muur), het zoeken van kennis (bv. De stenen van het kasteel zijn in de buurt gemaakt in steenovens. Eeuwenlang werden hier in de regio stenen gemaakt. Waarom zou dat zijn?) en het geven van informatie. De doelen zijn vaak gericht op leren (meestal gerelateerd aan de kerndoelen van het primair onderwijs) terwijl de werkvormen zich meer richten op het bewust kijken en het opzoeken van informatie. Ondanks veel overeenkomsten in de werkvormen is het in algemene zin lastig om een duidelijke identiteit en GLK uitstraling te ontdekken in taal, opdrachten en doelstellingen. Waar het ene programma in doelstelling meer focust op zintuigen, richt het andere zich meer op het spelelement. De verdieping is vaak afhankelijk van de begeleider. Verdiepende vragen staan niet voorgeschreven, maar er wordt wel de suggestie gedaan dat de begeleider verdiepende vragen kan stellen. Goed voorbeeld waarbij dat wel is gebeurd is de formele educatie ontwikkeld i.s.m. Erfgoed Gelderland, waarbij zoekopdrachten, kennisoverdracht, doe-opdrachten, zintuigelijke beleving en (zelf)reflectie in een mooie balans zijn. Daarnaast voorziet het programma in een evaluatie op school met verdiepende vragen en een toekomstvisie. Daarnaast zijn er diverse cursussen aangeboden om de rondleiders hierin te scholen.

Vergelijkbare aanbieders in de regio

Gelderland telt veel educatief aanbod van zowel natuureducatie als erfgoededucatie. In musea wordt het educatief aanbod vaak gezien als activiteiten voor de onderwijsdoelgroep terwijl netwerkorganisaties en organisaties gericht op natuureducatie de educatieve doelgroep als groter zien.

Hierna worden ter vergelijking enkele aanbieders van educatieve activiteiten beschreven.

IVN Gelderland is een aanbieder van natuureducatie in Gelderland. IVN Gelderland speelt in het programma erg in op de actualiteit en het menselijk welzijn. Het aanbod van IVN Gelderland haakt in op thema's als gezondheid, eenzaamheidsbestrijding en stedelijke vergroening. Daarnaast richten ze zich in hun imago, tekst en beschrijving van de projecten opvallend veel op millennials (geboortjaar 1980-1995) en de problematiek van deze generatie. GLK werkt op een aantal lokaties actief samen met het IVN bij het aanbieden van natuureducatie.

"IVN werkt aan een (be)leefwereld waar contact tussen kind en natuur vanzelfsprekend is, zodat ze spelenderwijs een band opbouwen met de natuur. Thuis, in de buurt en op school. Op deze manier werken we aan gezonde en gelukkige kinderen én aan een nieuwe generatie die grensverleggend en duurzaam denkt." (citaat website)

Staatsbosbeheer richt zich in de activiteiten op jong en oud. Staatsbosbeheer heeft samen met de Stichting Natuurwijs een uitgebreid educatief programma voor kinderen in het basisonderwijs. Daarnaast zijn er speelbossen en kabouterpaden en worden regionaal activiteiten voor kinderen aangeboden. Het zwaartepunt ligt op natuureducatie.

Stichting Nationale Boomfeestdag wordt in dit kader ook genoemd omdat deze landelijke stichting zich richt op kinderen van groep 6 (9 en 10 jaar) om ze meer inzicht, kennis en begrip voor bomen bij te brengen. Door middel van natuureducatie laten ze kinderen de wondere wereld van bomen beleven, leren kinderen het belang van bomen voor een duurzame leefomgeving en worden ze geïnspireerd zelf hun boompje hieraan bij te dragen. GLK werkt jaarlijks mee aan de viering van de Nationale Boomfeestdag in diverse gemeenten in Gelderland.

Natuurmonumenten richt zich ook heel duidelijk op kinderen van het basisonderwijs door natuuractiviteiten aan te bieden. Daarnaast hebben zij speelplekken en hebben zij het jeugdprogramma OERRR dat kinderen moet inspireren op avontuur in de natuur te gaan.

De Natuur en Milieufederatie Gelderland is een netwerkorganisatie die organisaties, locaties en activiteiten verbindt die een vergelijkbare doelstelling hebben. De activiteiten die zij zelf aanbieden richten zich voornamelijk op de volwassen doelgroep. Ze bieden bijvoorbeeld een cursus Voedselbos maken en een training Energieboswachter worden. Met lokale milieuwergroepen, vaak voortkomende uit de Natuur en Milieu Educatie (NME) wordt door GLK samengewerkt.

Stichting Erfgoed Gelderland heeft als missie: "Samen verleden toekomst geven". De stichting functioneert als netwerkorganisatie en versterkt alle erfgoedpartners in Gelderland. Dit doen ze door kennis te ontwikkelen, zichtbaarheid te vergroten en verbindingen te versterken. Erfgoed Gelderland adviseert en begeleidt bij het ontwikkelen en aanbieden van lesmateriaal voor basisschoolleerlingen. De website reizenindetijd.nl toont het educatieve aanbod van erfgoedorganisaties in Gelderland. Basisscholen kunnen er terecht voor excursies, gastlessen en lesmateriaal voor groep 1 tot en met groep 8.

Op de website van Reizen in de Tijd biedt GLK educatief aanbod aan, voor zover passend binnen de thema's van Reizen in de Tijd. Het educatief programma dat wordt aangeboden is ontwikkeld door GLK i.s.m. diverse educatieve partners. Leerlingen werken tijdens Reizen in de Tijd met de klas aan een bepaald thema en brengen een bezoek aan een culturele instelling in hun eigen omgeving en natuurgebieden (Gelderland). GLK biedt lessen aan die passen bij de thema's 'Hoe woon jij' en 'Mijn huis staat in' en 'De kroniek van'. Leerlingen kunnen in het kader van Reizen in de Tijd op bezoek bij Kasteel Hernen, De Cannenburch, Huis Verwolde, Kasteel Ammersoyen en Kasteel Doorwerth. In dit project is GLK dus onderdeel van een gehele leerlijn. De programma's hebben voornamelijk doelen op het gebied van erfgoededucatie en sluiten aan op de kerndoelen Primair Onderwijs.

Het Openluchtmuseum biedt zowel fysieke als online lessen aan het onderwijs aan. Daarnaast versturen ze ook lespakketten. De educatieve doelgroep van deze instelling is het primair onderwijs, voortgezet en het speciaal onderwijs. De lessen sluiten aan op de kerndoelen en exameneisen en zijn gericht op ervarend leren. In de lessen wordt altijd iets gemaakt, gebouwd of bereid.

De Bastei in Nijmegen biedt educatie aan het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Het aanbod bestaat voornamelijk uit rondleidingen op het gebied van erfgoed. Naast het aanbod bieden ze scholen ook een begeleidingstraject om eco-school te worden en een groen schoolplein aan te leggen.

Paleis het Loo heeft een aanbod voor het onderwijs in de vorm van museumlessen. Deze sluiten aan op onderwijsdoelen zoals beroepskeuze, bronnen zoeken en samenwerken en specifieke doelen uit het IPC (International Primary Curriculum) programma.

Opvallend is dat de musea educatie voor het onderwijs scheiden van algemene rondleidingen voor volwassenen.

Op basis van een vergelijk van het overige aanbod in Gelderland kun je concluderen dat GLK zich vooral onderscheidt van de andere aanbieders doordat zij zich richt op de verbondenheid van natuur en cultuur en niet alleen op natuureducatie of alleen op erfgoededucatie. Deze combinatie staat centraal in de positionering van GLK en biedt vele handvatten om ook in het educatieve programma verder uitgewerkt en versterkt te worden.

Conclusie: Geldersch Landschap & Kasteelen is educatie

Uit de meerjarenvise van GLK wordt duidelijk dat kwaliteit, interactie en exploitatie de belangrijkste strategische pijlers zijn. Voor alledrie kan educatie een rol van betekenis spelen; zowel op kwaliteit (samenwerking met opleidingen, onderzoek, praktijkdagen), als interactie (diverse bezoekers qua leeftijden en interesses), als exploitatie (betalende groepen).

Maar, educatie moet niet vrijblijvend zijn, er moet iets tegenover staan. Dit kan betrokkenheid (interactie) zijn, eigenaarschap (kwaliteit) of financiële middelen (exploitatie). Wanneer dit wordt toegepast op alle educatieve uitingen, draagt educatie bij aan de strategische doelen.

Gedurende het opstellen van dit beleid kwamen we tot de slotsom dat educatie in het DNA van de organisatie zit. Dat blijkt bijvoorbeeld ook uit het merkverhaal van GLK. Zowel in het beheer als in communicatie en marketing is educatie al een integraal onderdeel van de uitingen. Bij GLK is enorm veel kennis over en ervaring met de kastelen en het omringende landschap. De mensen in de organisatie hebben een enorme schat aan informatie over, liefde voor en interesse in de kastelen en het omringende landschap.

Dit komt ook tot uiting in de in 2019 bijgestelde Why, Missie en Visie van GLK.

Om educatie beter te kunnen afbakenen maken we onderscheid tussen formele en informele educatie. Een combinatie van deze vormen versterkt de educatieve doelstellingen van GLK.

Formele educatie is educatie die in een formele setting plaatsvindt, bijvoorbeeld een workshop, excursie of bij een natuurles. Formele educatie is georganiseerde educatie.

Informele educatie kan overal plaatsvinden en wordt veelal minder bewust ervaren als een georganiseerde activiteit. Dit informele leren kan zowel een individuele ervaring zijn als een ervaring in een groep.

Formele en informele educatie hebben allebei een doel. Bij formele educatie is een-

voudiger te controleren of het beoogde doel ook daadwerkelijk wordt behaald. Bij informeel leren is de opbrengst impliciet, en daarmee minder meetbaar. Beide vormen van educatie kunnen bijdragen aan de gestelde educatieve doelen.

GLK verzorgt formele educatie, maar verzorgt ook ruimte voor informele educatie: door deuren te openen, zowel letterlijk als figuurlijk en bezoekers de ruimte te geven voor verwondering en ontdekking.

De formele educatie sluit aan op kerndoelen van het primair onderwijs van erfgoed-educatie en natuureducatie (bijlage 2). Informele educatie aan een bredere doelgroep sluit aan op onze democratische waarden (erfgoed in de samenleving), identiteit (geschiedenis) en leefbaarheid (natuur).

Merkverhaal Geldersch Landschap & Kasteelen

Voor een bijzondere beleving hoef je niet ver te zoeken.

In Gelderland wachten je imposante kastelen, landgoederen en natuurgebieden om je mee te voeren naar vroegere tijden of gewoon om van te genieten.

Want hier hebben bijzondere mensen en families, geleefd, gewerkt, hebben oorlogen gewoed, zijn legendes, helden en unieke landschappen ontstaan.

Dit rijke bezit wordt op een professionele en inspirerende manier behouden voor de toekomst.

Dwalend tussen kasteelmuren en de sfeer proevend van de authentieke inrichting komt het verleden écht tot leven.

Genietend van de grote variatie aan soms eeuwenoude natuurgebieden zie je ook het belang ervan voor morgen.

Buitengewone verhalen van vroegere bewoners leiden je door een levend geschiedenisboek.

Loop door de gangen waar zij gelopen hebben, over heiden, akkers, bossen en wandelpaden die zij hebben aangelegd.

Laat je inspireren door de eigenzinnige Gelderse historie met de vele bijzondere kastelen als toegangspoorten naar de omliggende landschappen en de vele verhalen die daarover zijn te vertellen.

Laat je verwonderen en kom terug vol verhalen.

Educatief kader 2023-2033

Definitie educatie

De basis van de nieuwe visie op educatie vormt een aangescherpte definitie van educatie:

Educatie is het bewust en doelgericht scheppen van voorwaarden om te leren. Dit doen we door het organiseren van activiteiten die gericht zijn op het vermeerderen van kennis, het vergroten van inzicht door beleving, het verdiepen van meningen en opinies, en het verhogen van bekwaamheden

Ten opzichte van de oude definitie wordt meer accent gelegd op het bewust en doelgerichte karakter van educatie en het gewenste resultaat ervan, namelijk vergroten van inzicht, verdiepen van meningen en opinies en verhogen van bekwaamheden, met als doel het draagvlak voor natuur en cultureel erfgoed te vergroten.

Visie op educatie

Educatie binnen GLK is gericht op leren, ervaren en de persoonlijke vorming van de bezoeker. Leren door beleving, ervaring en reflectie draagt bij aan een meer gevoeld mede-eigenaarschap van het erfgoed én de landschappen én duurzame innerlijke verankering.

Bezoekers worden uitgedaagd de omgeving en natuurgebieden en historie te beleven. Afhankelijk van het educatieve doel kan dit worden gerelateerd aan hedendaagse vraagstukken. Voorbeelden hiervan zijn pandemieën vroeger en nu, waterbeheer en veiligheid, diversiteit vroeger en nu, etc. GLK stelt hiermee eigentijdse vragen die beantwoord kunnen worden vanuit de historie, omgeving en natuurgebieden. Kennis, tradities en achtergronden van de karakteristieke landgoederen, kastelen, hun omgeving en natuurgebieden dragen hieraan bij.

Educatie draagt ook bij aan het bereiken van organisatiedoelen. In 2015 verscheen de Meerjarenvisie 2015-2025 van GLK.

De visie is gebaseerd op drie pijlers:

- 1) Kwaliteit. We streven blijvend een hoge kwaliteit van ons bezit na, wat we ook tot uiting laten komen;
- 2) Interactie. We koesteren onze trouwe donateurs en zetten tegelijkertijd in op nog meer binding en verankering in de samenleving door aansprekend te zijn voor anderen dan de bestaande achterban;
- 3) Exploitatie. We streven naar een optimale exploitatie van het bezit, in samenwerking met anderen, teneinde de inkomsten en uitgaven in balans te houden. De exploitatie staat ten dienst van behoud van de kwaliteit van het bezit

Recent is met een tussenevaluatie van de Meerjarenvisie gekeken waar we nu staan en of de speerpunten voor de tweede planperiode (2021-2025) van de Meerjarenvisie verder moeten worden aangescherpt. In navolgende tabel staan de speerpunten voor de komende 5 jaar, gerubriceerd onder de 3 pijlers van de meerjarenvisie. Deze speerpunten geven de accenten aan voor de komende 5 jaar. Daarnaast blijven de algemene doelen uit de Meerjarenvisie van kracht, zoals verbeteren van de kwaliteit van het terreinbeheer.

Formele educatieve activiteiten zullen getoetst gaan worden op hun bijdrage aan de speerpunten voor deze periode.

Kwaliteit	Interactie	Exploitatie
Bezit	Omgeving en natuurgebieden	Bezit
Verbeteren kwaliteit museale presentatie en collectiebeheer	Vergroten van bekendheid over GLK bij het publiek	Vergroten vergoeding voor collectieve baten (vb. schone lucht, water, recreatief gebruik, etc.)
Verbeteren kwaliteit terreinen (bos en natuur, parken en tuinen, aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden)	Meer financieel betrokken (donerende) mensen en bedrijven	
Verduurzamen energiegebruik	Klanttevredenheid opengestelde kastelen	
	Vergroten diversiteit en inclusie	

Educatief doel

Het educatieve doel van GLK is: het creëren van actieve betrokkenheid bij GLK.

Actieve betrokkenheid is betrokkenheid die verder reikt dan de activiteit zelf. Dit betekent dat er altijd vragen worden gesteld die men later pas kan beantwoorden, dat er herhaalbezoek plaatsvindt, dat er na de activiteit contact is of dat de ervaring een rol blijft spelen bij de bezoeker. Actieve betrokkenheid is niet altijd meetbaar. Wel kun je in het educatieve materiaal keuzes maken die de betrokkenheid bevorderen waarbij rekening wordt gehouden met:

- Relatie en emotie: de ontmoeting tussen de medewerker en de bezoeker is vaak vluchtig en kort. Om goed de beginsituatie in te schatten is het belangrijk om een werkvorm te kiezen die enthousiasmerend is, verbindend en aansluitend op het energie- en kennisniveau van de bezoeker.
- Interesse wekken: er is een verschil tussen situationele interesse en persoonlijke interesse. Vaak zijn individuele bezoekers persoonlijk geïnteresseerd en zijn groepen situationeel geïnteresseerd. Situationele interesse kun je opwekken door vragen te stellen, te verwonderen door iets te laten zien of door mensen te laten samenwerken.
- Belang: laat de bezoeker merken dat het belangrijk is wat we doen. Dit kun je doen door kennis te koppelen aan het dagelijks leven, door voorbeelden te geven van mensen die nog steeds betrokken zijn of door te stimuleren kennis toe te passen.

Actieve betrokkenheid creëert GLK door de volgende drie educatieve gebieden met elkaar in balans te brengen.

1. Kennisoverdracht: het prikkelen van het hoofd, leren, betekenis geven aan.
Het overbrengen van kennis
2. Beleving & ervaring: doen, werken met de handen, onderdompelen, verwonderen
Het laten ervaren en beleven van erfgoed en natuur
3. Eigen maken: verbinden, de kennis en ervaring persoonlijk maken, betekenis geven, relateren aan jezelf

Actieve betrokkenheid van de bezoeker wordt bewerkstelligd door te zorgen dat er tijdens een bezoek ruimte is voor kennisoverdracht, een beleving (door te doen) en door een werkvorm toe te passen die zorgt voor de verbinding en het geven van betekenis. Veel educatieve activiteiten van GLK zijn gericht op kennisoverdracht. Gestreefd wordt om aan elke activiteit een doe-activiteit toe te voegen en een werkvorm tot reflecteren. Hierdoor wordt er een balans gezocht tussen de hierboven beschreven educatieve doelen.

Om de actieve betrokkenheid niet te beperken tot die specifieke educatieactiviteit moet er van te voren worden nagedacht over hoe deze verlengd kan worden in de tijd. Met welke vragen of suggesties wordt de activiteit afgesloten en kunnen we vervolcontactmomenten van te voren inrichten?

Voorbeeld

Een voorbeeld van een reflectievorm is een reflectievraag: wat doet dit met jou? Waar doet het jou aan denken? Op welke manier zorg jij voor je omgeving? Kun je een situatie uit jouw leven beschrijven waarin je met dit dilemma te maken had?

Een voorbeeld van een doe-opdracht die kan leiden tot het relateren aan jezelf is: teken je eigen huis naast het kasteel en beschrijf de verschillen. Welk gevoel krijg je daarbij?

Of: maak met je telefoon een rondleiding door jouw huis alsof je een kasteelheer bent.

Een voorbeeld van een vervolcontact is om achteraf een enquête te sturen waarin ook gewezen wordt op andere activiteiten (excursies/rondleidingen) of informatiebronnen (nieuwsbrief, podcasts etc).

Educatieve kernwaarden

De volgende waarden kenmerken het ideale educatiebeleid van GLK:

1. Empathisch: vanuit historisch en omgevingbewustzijn verbonden zijn met de plek waar je bent.
2. Verbonden: natuur en erfgoed zijn met elkaar verbonden. Verleden en heden zijn met elkaar verbonden. Deelnemer en GLK zijn met elkaar verbonden.
3. Hoogwaardig van kwaliteit: het educatieve materiaal is herkenbaar GLK, kwalitatief verzorgd en passend bij de doelgroep.
4. Nieuwsgierig en onderzoekend: het stellen van eigentijdse vragen vanuit de context van de omgeving en het verleden.

De genoemde educatieve kernwaarden zijn waarden die we nastreven. De eerste twee (empathisch en verbonden) kenmerken het belang van verbondenheid. Binnen de gehele organisatie is verbondenheid zeer belangrijk: verbondenheid met de plek en met de tijd. Verbondenheid met GLK.

Kwaliteit is ook een belangrijke educatieve kernwaarde. Voor GLK is het belangrijk dat de kwaliteit van al het educatieve materiaal hoog én herkenbaar is. De vorm van het educatieve materiaal moet nieuwsgierigheid en een onderzoekende houding oproepen en in inhoud een binding hebben met het nu.

Doelgroepbeschrijving

Educatie binnen GLK is gericht op een leven lang ontwikkelen. Leren start of stopt niet bij een bepaalde leeftijd. In elke leeftijd, bij iedere levensfase en binnen elke persoonlijke ontwikkeling valt er te leren. Omdat mensen steeds ouder worden, is er een enorme behoefte om te blijven leren.

Bij het ontwikkelen van het educatie-aanbod is het van belang dat er een duidelijke keuze wordt gemaakt voor de doelgroep per activiteit. Door gericht educatief ontwerp per leeftijdsfase, wordt elke levensfase bediend. Organisatiebreed wordt een goede balans tussen de verschillende leeftijdsfasen verzorgd en geborgd: voor iedereen is er iets. Dit beschouwen wij als informele educatie.

De doelgroep voor de formele educatie, de georganiseerde educatieve programma's, bakenen we af tot leerlingen uit het primair onderwijs. Het is de ambitie van GLK om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de doorgaande leerlijnen in het primair onderwijs. Deze doelgroep is ongeveer 4 t/m 12 jaar en bezoekt de kastelen, huizen, landschappen en natuur in relatie tot formeel leren. Deze keuze is met name gemotiveerd op basis van de impact die educatieve activiteiten op het gebied van natuur en erfgoed binnen deze doelgroep hebben op hun latere interesse en betrokkenheid bij deze onderwerpen. Daarnaast worden via deze doelgroep ook ouders, verzorgers en grootouders bereikt. Activiteiten, lessen en programma's voor het voortgezet onderwijs (12-18 jaar) zullen plaatsvinden op aanvraag en niet structureel in het aanbod worden opgenomen. Om die reden beschrijven wij deze als informele educatie. Alsmede de doelgroep studenten.

Samengevat:

- Informele educatie: 0 tot en met 108 jaar
- Formele educatie: 4 tot en met ca. 12 jaar in context van het basisonderwijs

Educatiestrategie komende 5 jaar

Wat betekent dit educatieve kader voor de komende jaren:

1. Binnen GLK wordt het proceseigenaarschap voor educatie op één plek belegd, namelijk bij het Hoofd Landschap & Kastelen. Deze keus wordt gemotiveerd vanwege de centrale plek die de opengestelde kastelen hebben als ontmoetingsplek voor belangstellenden van GLK. Hier staat ook de relatie tussen de kastelen, bewoners en omliggend landschap centraal, datgene wat GLK onderscheidt van andere organisaties. Het Hoofd Landschap & Kastelen zorgt ervoor dat het nieuwe beleid wordt geïmplementeerd in de organisatie. De resultaatverantwoordelijkheid, dat wil zeggen de concrete programmering en organisatie van de afgesproken activiteiten, ligt bij de organisatoren daarvan, dat zijn bijvoorbeeld de kasteelmanagers voor de activiteiten op hun kasteel.
2. Er wordt in beeld gebracht wie welke rol heeft bij de bestaande en nieuw in te plannen educatie-activiteiten.
3. Alle bestaande activiteiten worden getoetst/geëvalueerd aan het educatief kader. Dit kan betekenen dat sommige worden beëindigd, andere worden aangepast en nieuwe worden ontwikkeld.
4. Alle nieuwe formele educatieve activiteiten worden ontwikkeld aan de hand van het format Educatie (zie pagina 22).
5. We bepalen het aanbod per doelgroep, mede in relatie tot de beschikbare middelen. Deze worden beschikbaar gesteld in het jaarplan. We bepalen een evaluatiekader om na enkele jaren te kunnen beoordelen welke activiteiten succesvol zijn geweest.
6. Het kwaliteitsproces gaat in werking en hiermee wordt toegezien op de kwaliteit van alle educatieve uitingen.

Educatie en marketing

In de praktijk lopen educatie en marketing vaak door elkaar want het doel (betrokkenheid) en vorm (beleving) liggen dicht tegen elkaar aan. Uiteraard zijn ze nauw met elkaar verbonden. Het is wel zinvol om deze gebieden te scheiden om zuiver vanuit visie en doelstellingen te kunnen handelen. Dit betekent echter niet dat een activiteit niet beide doelen kan dienen.

Werken volgens het educatief kader betekent dat het heel helder is wat je doelstelling is bij welke activiteit: Wat is je hoofddoel? Is je hoofddoel actieve betrokkenheid door leren, ervaren of mede-eigenaarschap? Of is je hoofddoel (nieuwe) bezoekers aanspreken en betrokkenheid vergroten?

Als de belangrijkste doelstelling educatie is dan is het een educatieve activiteit, en dient de activiteit vanuit het educatief kader ingericht te worden. Marketing is dan een secundair doel.

Wanneer het doel is het positioneren van het merk GLK, het betrekken van doelgroepen, het binden van achterban, het vergroten van het aantal bezoekers of het verkrijgen van meer financiële middelen dan is het primaire doel marketing en kan educatie een secundair doel zijn.

Samenwerking met onderwijs en onderzoek

In bijlage 1 is te zien dat GLK met veel onderwijs- en onderzoeksinstituten samenwerkt. Bij de doelgroepomschrijving is aangegeven dat activiteiten, lessen en programma's voor het voortgezet onderwijs (12-18 jaar) zullen plaatsvinden op aanvraag en niet structureel in het aanbod worden opgenomen. Om die reden beschrijven wij deze als informele educatie. Dit geldt ook voor de doelgroep studenten. Bijdragen van medewerkers aan het programma van onderwijsinstellingen worden expliciet vastgelegd in het persoonlijk jaarplan van de betrokken medewerkers.

GLK is ook voor diverse opleidingen een erkend leerbedrijf. Mede omwille van het behoud van de immateriële erfgoedwaarde van vakmanschap ruimen wij hier tijd voor in binnen ons jaarplan. Wij hebben een leerlingenstelsel in het beheer dat jongeren de kans geeft om de combinatie van opleiding en praktijk toe te passen.

Jaarlijks stellen we op basis van relevantie, motivatie van student en beschikbare tijd van medewerkers vast hoeveel studenten bij GLK stage of een afstudeervak kan doen. In alle gevallen zal er gekeken worden of het onderwerp ook voor GLK relevant is, mede vanwege de tijd en inspanning die de organisatie in de begeleiding van de student steekt. Samenwerking met onderwijsinstellingen biedt ook de mogelijkheid om jonge mensen in onze organisatie te laten reflecteren op ons werk.

Op projectbasis kan met onderwijs en onderzoeksinstituten worden samengewerkt als er voor beide partijen een expliciete meerwaarde is. Aansprekend voorbeeld hiervan was Hernen 1544 met de Radboud universiteit Nijmegen.

Educatieve organisatie

De inbedding in de organisatie

Het ontwikkelen van educatiemateriaal, het uitvoeren van educatieve activiteiten en het bewaken van de kwaliteit, zijn drie verschillende verantwoordelijkheden die alledrie nodig zijn om de educatieve doelstellingen na te streven en te realiseren. Deze drie verantwoordelijkheden moeten worden belegd.

Hiervoor komt een Kwaliteitsteam (Q-team) voor de formele educatieve activiteiten met deelnemers dwars door de organisatie. Voorzitter van het Q-team is het Hoofd Landschap & Kastelen. Daarnaast nemen deel het Hoofd Marketing, Communicatie en Fondsenwerving, Hoofd Personeel en Organisatie, kasteelmedewerker, kasteelvrijwilliger, VEB-begeleider/coördinator, boswachter publiek, Teamleider Musea & Collecties, conservator, (sr) beleidsmedewerker Landschap. Het Q-team komt tweemaal per jaar bijeen, in juni/juli in de aanloop van het nieuwe jaarplan en december in de aanloop van het nieuwe seizoen en afsluiting lopend jaar.

Het Q-team beoordeelt in de periode van de opstelling van het jaarplan voor het volgend jaar nieuwe voorstellen (in- en extern) aan de hand van de criteria die in het format zijn opgenomen. Het Q-team zorgt vooral voor borging vanuit dit educatiebeleid. Het Q-team is niet een uitvoerend team, maar zal richting het MT voorstellen doen voor een divers spectrum aan educatie activiteiten binnen GLK.

Kwaliteitsproces

GLK heeft kwaliteit hoog in het vaandel staan. Kwaliteitsborging vraagt een procesgestuurde kwaliteitscyclus met een verantwoordelijk kwaliteitsteam.

De borging vraagt afstemming op de volgende niveaus:

- a. Ontwerppresentaties: voorafgaand aan elke nieuwe educatieve activiteit wordt deze gepresenteerd aan het kwaliteitsteam (Q-team). De evaluatie vindt plaats op visie, kernwaarden en balans.
- b. Periodieke collegiale consultaties tijdens de uitvoering; de medewerkers (vrijwilligers en vaste medewerkers) visiteren elkaars activiteit. Na afloop vindt er een evaluatie plaats op proces en behaalde doelstellingen.
- c. Periodieke kwaliteitsmeting: op afgesproken momenten in het jaar wordt er een kwaliteitsmeting gedaan van activiteiten op het educatief kader. Hiertoe behoort ook de evaluatie met de doelgroep voor wie de educatieve activiteit gemaakt en bedoeld is.

Activiteiten voor implementatie

In 2022 wordt het Q-team samengesteld. Het Q-team laat huidige activiteiten toetsen en aanpassen aan het educatief kader. Er wordt een inventarisatie van expertises uitgevoerd binnen GLK. Wat hebben we en wat mist er eventueel, wat gaat wie (anders) doen en welke rol hebben de vrijwilligers in het geheel en waar liggen de verantwoordelijkheden.

Op basis hiervan wordt gekeken welke nieuwe activiteiten vanuit het educatief kader ontwikkeld zouden moeten worden. Daarbij wordt ook de rol van het Q-team nader uitgewerkt (bemensing en ureninzet). Na accordering worden de afzonderlijke activiteiten ingebed in de reguliere P&C-cyclus van het jaarplan.

Format voor ontwikkeling educatie

Dit format moeten medewerkers gebruiken bij het ontwikkelen van (formeel) educatief materiaal of bij het analyseren ervan. Al het materiaal wordt hiermee getoetst op het educatieve kader.

- A. Op welke manier draagt de activiteit bij aan de strategische doelen van GLK?
- B. Is er sprake van balans tussen de educatieve gebieden kennisoverdracht, beleving & ervaring en eigen maken?
- C. Wat is de doelgroep van de activiteit?
- D. Hoe worden rood (Erfgoed) en groen (Natuur) met elkaar verbonden?
- E. Beschrijf welke kennis er wordt overgedragen en op welk kerndoel primair onderwijs de activiteit aansluit. (zie bijlage 2 kerndoelen primair onderwijs)
- F. Beschrijf de werkvorm die zorgt voor beleving/ervaring
- G. Beschrijf op welke manier er wordt gereflecteerd met de deelnemer.
- H. Hoe past de activiteit binnen het financiële- en capaciteits kader (inzet uren) van het jaarplan?
- I. Bij activiteiten van derden specifiek: is GLK voldoende herkenbaar in de activiteit
- J. Hoe wordt de actieve betrokkenheid ook ná de educatie activiteit gestimuleerd?

Bijlage 1. Overzicht samenwerkingen met onderzoeksinstituten

	Opleiding	Faculteit/afdeling/leergang	activiteit	GLK
PO	Algemeen	thema's aansluitend op curriculum	Educatief programma kastelen	L&K
VO	Algemeen	Maatschappelijke stages	30 uur meewerken	GLK breed
	Museum Jeugd Universiteit	Kinderen 8-12 jaar	Collegedag Doorwerth	L&K
MBO	Aeres	Almere, Ede, Emmeloord, Velp	Toegepaste biologie	Regio
	ROC A12 Dulon	Ede	Bedrijfsadministratie	P&O
		Ede	HRM	P&O
		Ede	Vormgeving en multimedia	MCF
	Rijn & IJssel	Arnhem	Middenkader Bouw	Bouwkunde
	Schildersvakopleiding	Zutphen, Geldermalsen		Bouwkunde
	Helicon	Velp	Bos- en Natuurbeheer (BBL)	Regio
HBO	Hogeschool Arnhem Nijmegen	Nijmegen	Communicatie	MCF
		Arnhem	Bouwkunde	Bouwkunde
		Nijmegen	HRM	P&O
		Arnhem	Vormgeving en digitale media	MCF
		Arnhem	Finance & Control	L&K
	Reinwardt Academie	Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	Collectiebeheer	L&K
	Van Hall Larenstein	Velp	Bos- en Natuurbeheer, stage en afstudeervak	L&K
		Velp	Management van de Leefomgeving, stage en afstudeervak	L&K
		Velp	Land- en watermanagement, casestudies	L&K
	Christelijke Hogeschool Ede	Ede	Communicatie	MCF
		Ede	HRM	HRM
	Saxion Hogeschool	Deventer	Archeologie	L&K
		Deventer	Publieksonderzoek	MCF
		Deventer	Tourism Management	L&K
	Hogeschool Utrecht	Utrecht	Bouwhistorie en restauratie	Bouwkunde
			Erfgoed & ruimte gastcolleges	L&K
	Stichting Restauratie Atelier Limburg	Maastricht	Restauratie schilderijen collectie	L&K
Post HBO	HAN/GRC	Leergang Innovatief en Energiezuinig restauratieonderzoek	Neerijnen	Bouwkunde

	Opleiding	Faculteit/afdeling/leergang	activiteit	GLK
WO	Radboud Universiteit	Faculteit Moderne talen en Culturen	Maria van Gelre	L&K
		Faculteit Geschiedenis, Kunstge- schiedenis	Onderzoek & publiekspresen- tatie	L&K
	Rijksuniversiteit Utrecht	Utrecht Summer University	Studiedagen Rosendael	L&K
	Universiteit van Amsterdam	Capaciteitsgroep Algemene Cultuur- wetenschappen		L&K
	Wageningen University	Bos- en Natuurbeheer	Studie-excursies	L&K
	Wageningen University	Bos en Natuurbeheer – weten- schapscommunicatie	Onderzoek en publiekscom- municatie	MCF
	Rijksuniversiteit Leiden	Faculteit archeologie	Grafheuvelonderzoek	L&K
	Rijksuniversiteit Groningen	Faculteit der Geesteswetenschappen	Digitale presentatie	L&K
		Landschapsgeschiedenis	Onderzoek historische geo- grafie, stages	L&K
Algemeen	Gelders Restauratie Centrum	Arnhem	Stages restauratie	Bouwkunde
	Nationaal Restauratie Centrum	Amsterdam	Stages restauratie	Bouwkunde

Bijlage 2. Voorbeelden van educatieve materialen

Zintuig Rondleiding Hernen	<i>Doelgroep: groep 1 en 2, opdrachten in het kasteel. Werkvorm: zoeken. Zintuiglijke ervaring (afhankelijk van de begeleider)</i>
Ammersoyen speurtocht	<i>Doel: kerndoelen PO. Werkvorm: zoeken naar objecten en uitleg van objecten.</i>
Meer dan een veilige plek, Ammersoyen	<i>Doel: kerndoelen PO. Werkvorm: zoek en kennisvragen, doe-opdrachten en reflectievragen</i>
De kroniek van Anna Margaretha	<i>Werkvorm: zoeken en kennisopdrachten over de familie van Anna Margaretha</i>
Rosendael Beleefplattegrond	<i>Vorm: speels vormgegeven plattegrond</i>
Rosendael Speuren & Spelen	<i>Werkvorm: Bewust kijken en zoeken</i>
Kasteel Doorwerth ontdekkingstocht	<i>Werkvorm: kennisvragen</i>
Doorwerth Ik zie, ik zie	<i>Werkvorm: zoeken van objecten</i>
Museum Jeugd Universiteit	<i>Werkvorm: kennisvragen met verdieping: verschillen tussen vroeger en nu</i>
Knapzakspeurtocht Cannenburch	<i>Werkvorm: zoek en kennisvragen</i>
Buiten en binnen Doorwerth	<i>Werkvorm: zoek en kennisvragen en reflectievragen</i>
Schoolreisje Ammersoyen	<i>Werkvorm: ontdekken en kennisvragen</i>
Schatkistenspel	<i>Werkvorm: code kraken- speurtocht</i>
Superspeurders	<i>Werkvorm: ontdekken, beleven, zoeken, oplossen</i>
Kinderwandeling	<i>Werkvorm: kijken, luisteren</i>
Avondkinderwandeling:	<i>Werkvorm: kijken, luisteren</i>
Kinderontdekkingstocht:	<i>Werkvorm: kijken, luisteren, ontdekken</i>
Excursie boswachters	<i>Werkvorm: kijken, luisteren</i>

Bijlage 3. Kerndoelen primair onderwijs

Natuur

Kerdoel 39

De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Natuur en techniek

Kerdoel 40

De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

Kerdoel 41

De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

Kerdoel 42

De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.

Kerdoel 43

De leerlingen leren hoe je weer en klimaat kunt beschrijven met behulp van temperatuur, neerslag en wind.

Kerdoel 44

De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik.

Kerdoel 45

De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.

Kerdoel 46

De leerlingen leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon leidt tot natuurverschijnselen zoals seizoenen en dag-/nachtritme.

Ruimte

Kerdoel 47

De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing.

Kerdoel 48

Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.

Geschiedenis/oriëntatie op jezelf

Kerdoel 51

De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed, en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.

Een voorbeeld is uitwerking van kerndoel 51 staat op: <https://www.slo.nl/thema/meer/tule/orientatie-jezelf-wereld/kerndoel-51/>

Kerdoel 52

De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.

Kerdoel 53

De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Kunstzinnige oriëntatie

Kerdoel 54

De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Kerdoel 55

De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

Kerdoel 56

De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Voor een nadere invulling van de bovenstaande, in zeer algemene termen beschreven kerndoelen wordt verwezen naar de door de SLO ontwikkelde leerlijnen in TULE: <https://www.slo.nl/thema/meer/tule/orientatie-jezelf-wereld/>

De kerndoelen zijn inmiddels zo'n vijftien jaar 'oud' en deels aan herziening toe. De SLO heeft o.a. Inhoudslijnen en aanbodsdoelen opgesteld. Zie: <https://www.slo.nl/sectoren/po/inhoudslijnen-po/>

Ten slotte mag de Canon van de Nederlandse geschiedenis hier niet ontbreken: <https://www.canonvannederland.nl/>

